TIETOHALLINNON PERIAATTEET

1. JOHDANTO 2
2. TIETOHALLINNON JOHTAMINEN PARTIOSSA 2
3. DIGITAALISTEN PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN PARTIOSSA 4
4. AVOIN LÄHDEKOODI JA DATA 6

Versio	15.4.2020
Hyväksytty	Talousvaliokunta 14.4.2020
Päivitysvastuu	Digi- ja talousvaliokunta
Päivityssykli	Tarvittaessa
Työryhmä	Jyri-Petteri Paloposki Mikko Lehtonen Anu Koski Miika Hänninen

1. Johdanto

Tässä dokumentissa määritellään tietohallinnon johtamisen ja kehittämisen periaatteet partiossa sekä kuvataan, miten partion digitaaliset palvelut suunnitellaan ja tuotetaan kestävästi. Dokumentissa sanoitetaan myös, miten partion tietohallintoa on kehitetty viime vuosina ja kuinka kehitystä jatketaan.[1]

Tietohallinnon päätöksenteko perustuu vastuineen Suomen Partiolaisten menettelytapa- ja taloussääntöön. Partion tietohallintoa ohjaavat periaatteet ovat voimassa toistaiseksi ja ne koskevat Suomen Partiolaisten henkilöstöä ja vapaaehtoisia. Tietohallintoa ohjaavien periaatteiden tulkinnasta päättävät taloudesta vastaava hallituksen jäsen ja kehityspäällikkö. Keskeisistä tulkinnoista voidaan pyytää ohjausta talousvaliokunnalta. Tehdyistä tulkinnoista ilmoitetaan talousvaliokunnalle periaatteiden kehitystarpeiden seuraamista varten.

2. Tietohallinnon johtaminen partiossa

Tietohallinnon perinteinen tehtävä on tuottaa digitaalisia palveluja, kuten tietojärjestelmiä. Moderni tietohallinto on digitalisaation ansiosta toiminnan läpäisevää palvelu- ja tuotekehitystä sekä kumppanuustyötä.[2] Tietohallinto mahdollistaa datan ja digitaalisuuden hyödyntämisen vastuullisesti toiminnan johtamisessa ja kehittämisessä.

Partiossa tietohallinnosta vastaa taloustoiminnanala. Tietohallinnon tehtävistä huolehtii pääsääntöisesti Suomen Partiolaisten palvelutiimi partion projektien ja toiminnanalojen kumppanina. Palvelutiimin tehtävät ja niiden kehittäminen, kuten keskitetty hankintatoimi ja palvelujohtaminen, perustuvat soveltuvin osin tietohallintomalliin ja Business Technology Standard -viitekehykseen.

Tietohallintoa johtavat taloudesta vastaava hallituksen jäsen ja kehityspäällikkö. Henkilötietojen käsittelystä vastaa kehityspäällikkö.[3] Tietosuoja-asetuksen mukaisen tietosuojavastaavan tehtävä ja toteutustapa määritellään erikseen tietosuoja-auditoinnin (2020) jälkeen.

1 Partion tietohallinnon kehitys on perustunut muun muassa tietohallinnon kehittämissuunnitelmaan (2014).

2 Onko tietohallintoa olemassa vielä 10 vuoden päästä?

3 Laillisen ja luotettavan henkilötietojen käsittelyn periaatteet partiossa on julkaistu osoitteessa www.partio.fi/tietosuoja. Lasten digitaalinen hyvinvointi ja turvallisuus on keskeistä.

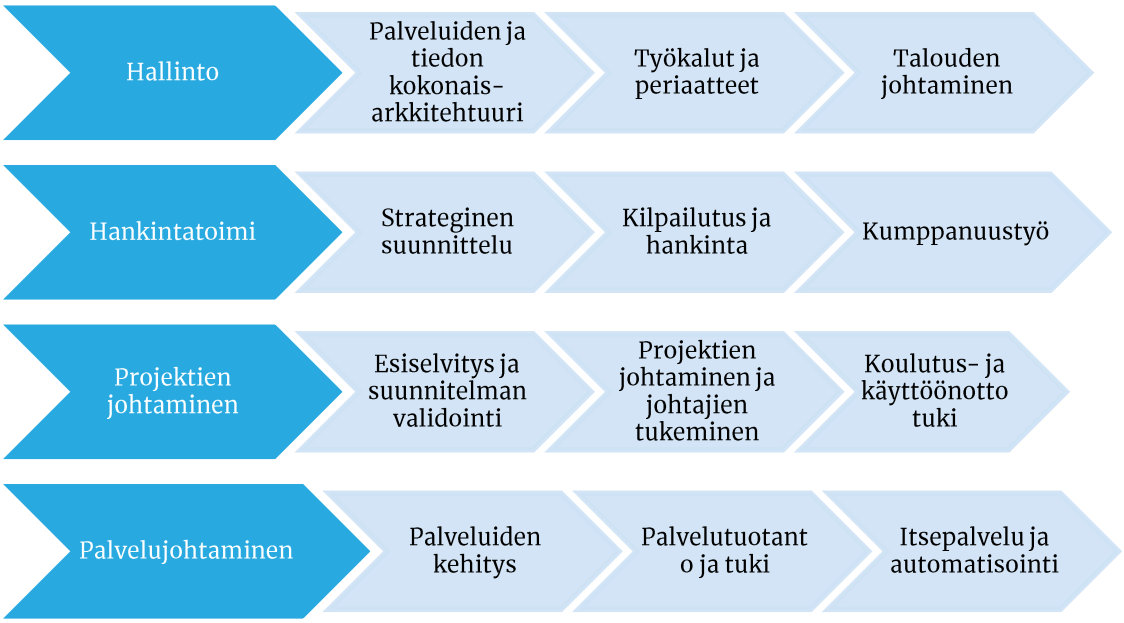

Kuva 1: Tietohallinnon tehtävät partiossa

2.1 Johtamisen työ- ja toimintatavat

Suomen Partiolaiset soveltaa seuraavia tietohallinnon johtamisen työ- ja toimintatapoja toimiakseen avoimesti ja vastuullisesti. Johtaminen perustuu palveluomistajamalliin, joka luo jatkuvuutta.

- Jokaisella Suomen Partiolaisten jatkuvalla digitaalisella palvelulla on palveluomistaja. Palvelun kehitykseen osallistuu tarvittaessa työryhmä. Palveluomistaja on työntekijä, joka valmistelee työryhmän kokoukset, vastaa palvelun kehityssuunnitelman toteutuksesta ja varmistaa, että palvelun dokumentaatio on saatavilla ja ajan tasalla.
- Suomen Partiolaiset on ulkoistanut henkilöstön IT-tukipalvelut ja ostaa jatkuvien digitaalisten palveluiden tuki- ja ylläpitopalvelut.
- Palveluomistaja varmistaa, että palvelukumppanin kanssa käydään vuoden alussa strateginen keskustelu tuotteen teknisestä kehityksestä, tuesta ja tuotteen elinkaaresta. Suomen Partiolaisten digitaalisten ratkaisujen suunnittelija osallistuu kaikkiin strategisiin keskusteluihin. Palveluomistaja sopii ja dokumentoi tapaamiset.
- Palveluomistaja käy vähintään kahdesta neljään palaveria palvelukumppanin kanssa vuoden aikana. Palavereissa käsitellään kehityssuunnitelmat, palvelupyynnöt ja yhteistyön laatu sekä muut ajankohtaiset aiheet. Palveluomistaja sopii ja dokumentoi palaverit.
- Digitaalisten ratkaisujen suunnittelija järjestää kahdesti vuodessa palveluomistajien tapaamisen pitkän ajan suunnitelmien tarkentamiseksi.
- Palveluiden kehittäminen perustuu priorisointiin sekä toiminnallisten ja laadullisten vaatimusten ja vaikutusten kokonaisarviointiin. Priorisoinnista vastaavat taloudesta vastaava hallituksen jäsen, kehityspäällikkö ja digitaalisten ratkaisujen suunnittelija yhdessä palveluomistajan ja muiden tarpeelliseksi katsottujen henkilöiden kanssa. Priorisointikeskustelu käydään osana talouden ja toiminnan suunnittelua sekä tarvittaessa useammin.
- Tietohallinnon tukena käytetään tarvittaessa työryhmiä sekä pysyvän organisaation IT-ryhmää ja osaajaverkostoa.
- Järjestön tietohallintoa kehitetään jatkuvasti. Kehityksessä sovelletaan muun muassa julkishallinnon digitalisaation malleja, kuten avoimen hallinnon periaatteita, Digi arkeen -

neuvottelukunnan materiaaleja ja tietopolitiikkaa. Digitaidot ja tiedon lukutaito ovat moderneja kansalais- ja työtaitoja.

2.2 Johtamisen työvälineet

Suomen Partiolaiset käyttää seuraavia tietohallinnon johtamisen työvälineitä, mikä parantaa viestintää ja yhteistyötä.

- Tietohallinnon strategisen johtamisen työvälineitä ovat digitaalisten palveluiden tiekartta 2021–2026 ja datastrategia sekä järjestön pitkän ajan taloussuunnitelma. Ne luovat raamin myös vuosisuunnittelulle. Jokaiselle dokumentille määritellään myös omistaja.
- Talouden suunnittelu ja arviointi perustuvat kirjanpidon tietohallinnon tiliryhmään, jolloin talouden toteuma nähdään oikea-aikaisesti talousraportointipalvelussa. Digitaalisten palveluiden ylläpito- ja pienkehityskulut erotetaan kirjanpidossa toinen toisistaan. Digitaalisen ratkaisun poistoaikataulu perustuu elinkaarisuunnitteluun.
- Partion digitaalisen kehittämisen periaatteet ja resurssit kuvataan osoitteessa www.partio.fi/digikehitys. Ko. viestinnällinen sivusto on avoimen hallinnon ja osallisuuden työväline. Sen tarkoituksena on kertoa, mitä digitalisaatio tarkoittaa partiossa, ja jakaa sekä tietoa että työvälineitä.
- Suomen Partiolaiset käyttää yhteisiä tietohallinnon malleja, jotka julkaistaan osoitteessa www.partio.fi/digikehitys. Tavoitteena on, että sivustolla julkaistaan hankintoja varten kilpailutusraportti-, tarjouspyyntö- ja toimeksiantomallit sekä kehitystä varten testaussuunnitelmamallit ja projektisuunnitelma.
- Projektien johtamisessa käytetään Suomen Partiolaisten digitaalista työympäristöä ja palveluja, jollei toisin sovita perustellusta syystä. Tämän tarkoituksena on vahvistaa projektien dokumentinhallintaa.
- Käyttäjien kehitysehdotukset sekä käyttäjähallinnan ja käytön tuen palvelupyynnöt käsitellään Jira-ratkaisussa. Työ- ja kehitysjonot julkaistaan mahdollisuuksien mukaan avoimesti verkossa, jotta käyttäjät voivat seurata jatkuvien palveluiden kehittämistä.
- Jatkuvia, digitaalisia palveluja koskevat erilliset käyttäjä- tai tyytyväisyystutkimukset tehdään tarvittaessa vuoden alussa osana vuosisuunnittelua. Palveluomistajat vastaavat tutkimuksista toteuttaen ne yhdessä Tutkimus- ja kehitysryhmän kanssa.
- Avoimet lähdekoodit julkaistaan GitHub-palvelussa, josta vastaa digitaalisten ratkaisujen suunnittelija. Palveluomistaja sopii palvelukumppanin kanssa GitHub-palvelun käyttöön liittyvät käytännöt digitaalisten ratkaisujen suunnittelijan tuella.

Tieto järjestön avoimesta datasta julkaistaan www.avoindata.fi-palvelussa, josta vastaa tiedonhallintakoordinaattori. Tavoitteena on julkaista avoimena datana järjestön toimintaan liittyvää hyödyllistä tietoa huomioiden kuitenkin julkaisun haittapuolet.

3. Digitaalisten palveluiden kehittäminen partiossa

Digitaalisten palveluiden kehittämisessä on partiossa kolme vaihetta.

3.1 Suunnitteluvaihe

Suomen Partiolaiset kannustaa ja tukee niin henkilöstöään kuin vapaaehtoisiaankin suunnittelemaan ja kehittämään digitaalisia palveluja. Kun digitaalinen palvelu on tarkoitettu partion työvälineeksi ja jatkuvaksi palveluksi, se on suunniteltava yhdessä sovituin periaattein.

Uuden projektin hyväksyy lähtökohtaisesti aina Suomen Partiolaisten hallitus toiminnanalan esityksestä joko osana talousarviota ja toimintasuunnitelmaa tai erillisenä päätöksenä. Projektisuunnitelmassa on aina oltava talousvaliokunnan tietohallinnon lausunto.

Seuraavat ehdot tulee ottaa huomioon palvelun suunnitteluvaiheessa:

- Toiminnanalan toimeksiannon ja projektisuunnitelman tulee perustua Suomen Partiolaisten digitaalisten palvelujen tiekarttaan 2021–2026 ja datastrategiaan eli tietohallinnon johtamisen työvälineisiin. Projektisuunnitelmassa tulee kertoa, miten uusi palvelu sopii osaksi partion olemassa olevaa ja tavoitteellista kokonaisarkkitehtuuria. Suunnittelussa on otettava huomioon myös järjestön pitkän ajan taloussuunnitelma.

  Toiminnanalan on keskusteltava sekä toimeksiannosta että projektisuunnitelmasta taloustoiminnanalan tietohallinnon kanssa. Tietohallinnosta vastaavilla henkilöillä on oikeus pyytää lisätietoja palvelun suunnittelusta ja kehityksestä missä vaiheessa tahansa, sillä taloustoiminnanala vastaa siitä, että palvelut ovat laadukkaita eli tietoturvallisia, helposti löydettäviä, helppokäyttöisiä, saatavilla ja yhteensopivia partion muiden palveluiden kanssa.
- Suomen Partiolaiset suunnittelee ja kehittää digitaaliset palvelunsa pääsääntöisesti avoimesti, jolloin sekä data että lähdekoodit ovat avoimia. Myös valmiin tuotteen hankintaa tulee harkita projektia perustettaessa.
- Uuden digitaalisen palvelun tulee olla Suomen Partiolaisten toimintasuunnitelmassa ja talousarviossa.

  Jos projekti ei ole toimintasuunnitelmassa eikä talousarviossa, hallitus tekee tarvittaessa lisäinvestointipäätöksen.
- Toiminnanala määrittelee itse projektiryhmänsä, mutta hallitus vahvistaa ryhmät uusine vapaaehtoisineen Suomen Partiolaisten menettelytapasäännön mukaisesti.

3.2 Projektivaihe

Kehitysprojekti on dokumentoitava avoimesti ja huolellisesti.

Seuraavat ehdot tulee ottaa huomioon palvelun projektivaiheessa.

- Kilpailutus ja hankintapäätös tehdään avoimesti ja eettiset kysymykset huomioon ottaen Suomen Partiolaisten taloussäännön perusteella. Hankinnassa ja kilpailutuksessa on oltava mukana aina vähintään yksi työntekijä.
- Projektisopimuksen allekirjoittavat Suomen Partiolaisten sääntöjen perusteella ne henkilöt, joilla on nimenkirjoitusoikeus.
- Projektinaikaiset taloudelliset sitoumukset hyväksyy aina työntekijä kirjallisten työmääräarvioiden perusteella. Sama työntekijä tarkistaa laskut ja tehdyt työt laskunkiertojärjestelmässä.
- Jokainen uusi toiminnallisuus testataan huolellisesti ennen käyttöönottoa testaussuunnitelman perusteella ja mahdollisen takuuajan sisällä. Uusi toiminnallisuus tai palvelu otetaan käyttöön käyttöönottosuunnitelman perusteella. Projektipäällikkö ja/tai palveluomistaja vastaavat em. suunnitelmien tekemisestä ja toteuttamisesta mahdollisen projektiryhmän kanssa.
- Suomen Partiolaisia voi käyttää referenssinä pääsääntöisesti vasta silloin, kun kehitysprojekti on valmis ja kun yhteistyöhön ollaan tyytyväisiä. Referenssioikeudesta keskustellaan Suomen Partiolaisten kumppanuuskoordinaattorin kanssa.

3.3 Jatkuvan palvelun vaihe

Kun kehitysprojekti on valmis, projektipäällikkö tai -ryhmä siirtävät palvelun tai tuotteen jatkuvaksi palveluksi, josta vastaa sekä taloustoiminnanala että palvelutiimi. Palvelun kehittänyt toiminnanala omistaa esimerkiksi datan ja prosessin sekä osallistuu palvelun kehittämiseen, mutta taloustoiminnanala ja palvelutiimi vastaavat palvelusta hallinnollisesti ja teknisesti osana tietohallintoa ja kokonaisarkkitehtuuria.

Seuraavat ehdot tulee ottaa huomioon jatkuvan palvelun vaiheessa.

- Suomen Partiolaisten jatkuvien palveluiden tuesta ja ylläpidosta vastaa asiantuntijayritys. Palvelusopimus tehdään lähtökohtaisesti toistaiseksi voimassa olevaksi ja sen allekirjoittajilla on

oltava nimenkirjoitusoikeus. Allekirjoitetut sopimukset siirretään Suomen Partiolaisten sopimussalkkuun. Toistaiseksi voimassa olevat palvelusopimukset tarkistetaan vähintään neljän vuoden välein.

- Jatkuvan, digitaalisen palvelun säännölliset ylläpitokustannukset ja pienkehityskustannukset tulee arvioida realistisesti talousarviossa. Jos ratkaisu edellyttää uusia investointeja, rajapintoja tai muutoksia muussa tietojärjestelmä- tai tietoarkkitehtuurissa, kaikki kustannukset on oltava kokonaisuudessaan ko. ratkaisun kustannuspaikalla. Uudet investoinnit merkitään tyypillisesti kirjanpidon poistoiksi.

4. Avoin lähdekoodi ja data

Järjestö tuottaa toimintansa yhteydessä sekä digitaalisia palveluita että dataa, joita ei järjestön toiminnassa pystytä aina täysimääräisesti hyödyntämään. Partiossa on vahva perinne vapaaehtoisten omalle innovoinnille, ja tätä innovointia ja sen synnyttämiä datan ja palveluiden perusteella tapahtuvaa kehitystä on hyödyllistä ruokkia mahdollisimman paljon. Parhaiten tätä voidaan tukea avaamalla sekä digitaaliset ratkaisut, sovellusrajapinnat että muukin data mahdollisimman avoimesti.

Hyödyntämisnäkökulmasta voidaan ajatella, että nämä jakautuvat neljään eri ryhmään:

- Partiospesifit sovellukset, esim. toiminnansuunnittelusovellus, PT-kisojen tuloslaskenta tai verkkopalvelut.
- Yleiskäyttöiset sovellukset, esim. kululaskujärjestelmä, partiolaisaloiteratkaisu, hankintajärjestelmä tai leirirekisteri.
- Partiospesifi data, esim. partiolaisaloitteen tiedot, tapahtumatiedot, partio-ohjelma, verkkosivustojen sisältö ja pt-kisojen tiedot.
- Yleiskäyttöinen data, esim. valokuvat.

Partiospesifi tarkoittaa siis sitä, että sovellus tai data on hyödyllistä vain partiokontekstissa, eikä sillä ole suoraan olennaista kaupallista potentiaalia. Yleiskäyttöinen taas tarkoittaa sitä, että sovellus tai data on hyödyllistä myös laajemmin järjestö- tai laajemmassa kontekstissa, jolloin sillä voi olla myös suoraa kaupallista potentiaalia.

Julkaisussa ja lisensoinnissa tulee siis huomioida se, että julkaistua dataa tai ratkaisua voidaan hyödyntää aivan toisella tavalla kuin osasimme itse odottaa, eikä käyttöluvan jälkikäteinen peruminen ole mahdollista. Käytännössä tämä voi tulla esille esimerkiksi kaupallisen potentiaalin osalta, kun joku kehittää partion kehittämästä sovelluksesta kaupallisen.

Avoimia lisenssejä on laaja skaala. Useimmat lisenssit sopivat vain joko ohjelmakoodille tai tiedolle, eivät molemmille. Keskeisiä lisenssien ominaisuuksia ovat seuraavat. NC- tai ND-ehdon sisältävät lisenssit eivät ole määritelmän mukaisia vapaita lisenssejä.

- **Copyleft** tai **JaaSamoin / Share-alike** eli **SA (CC)** tarkoittaa sitä, että lisensoituun tuotteeseen tehtävät muutokset tulee lisensoida samalla (tai joissain tapauksissa vastaavalla) lisenssillä. Jos copyleft-ominaisuus puuttuu, voi uuden, muutetun version lisensoida haluamallaan lisenssillä, jolloin muutoksia ei välttämättä saada osaksi SP:n kehitystä.
- **Nimeä/Attribution** eli **BY (CC)** tarkoittaa sitä, että lisensoidun tuotteen hyödyntämisen yhteydessä on kerrottava, kenen alkuperäinen tuote on.
- **EiKaupallinen/Non-commercial** eli **NC (CC)** tarkoittaa sitä, että tuotetta saa hyödyntää vain ei-kaupallisessa käytössä.
- **EiMuutoksia/No Derivative Works** eli **ND (CC)** tarkoittaa sitä, että tuotteesta ei saa levittää muutettuja tai jatkokehitettyjä versioita, vaan tuotetta saa jakaa ainoastaan sellaisenaan.

Ohjelmistotuotteiden julkaisuun keskeisiä lisenssejä ovat copyleft-lisensseistä GPL ja sen variantit LGPL sekä AGPL sekä uudehkona EU-alueen oloihin sovitettuna yhteensopivana lisenssinä Euroopan

unionin yleinen lisenssi EUPL. Non-copyleft-lisensseistä keskeisin on MIT-lisenssi, joka asettaa huomattavan vähän rajoituksia tuotteen hyödyntämiselle.

Datan julkaisuun keskeisin lisenssiperhe on Creative Commons -lisenssiperhe, josta löytyy ylläolevat variantit. Suomalainen julkissektori käyttää avoimen datan julkaisussa useimmiten CC-BY-lisenssiä, jolloin jatkokehitetyn datan saa julkaista tai olla julkaisematta haluamallaan tavalla, mutta datan alkuperäinen tarjoaja on mainittava hyödyntämisen yhteydessä. Yksi vaihtoehto on myös CC0-lisenssi, jossa julkaisija luopuu mahdollisimman laajasti kaikista oikeuksistaan.

Järjestön suositukset avoimiksi lisensseiksi ovat

- ohjelmistotuotteille Euroopan unionin yleinen lisenssi (EUPL) (https://joinup.ec.europa.eu/collection/eupl/eupl-text-eupl-12)
- datalle CC Nimeä (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.fi)

Lisenssi tulee kuitenkin aina valita tapauskohtaisen harkinnan perusteella.

Avaamista suunniteltaessa voi tutustua lisätietojen saamiseksi Digi- ja väestötietoviraston Avoimen datan oppaaseen (https://www.avoindata.fi/fi/opas/avoimen-datan-opas).